

'A new Transatlantic Bargain'

Verslag van de lunchlezing door Stan Sloan

Op 24 september organiseerde de Atlantische Commissie een lunchlezing met Stanley R. Sloan als hoofdgast. Sloan is bekend als auteur, onderzoeker en als directeur van het *Atlantic Community Initiative*. De lunch en de lezing vonden plaats in Sociëteit 'De Witte' aan het Plein in Den Haag. De bijeenkomst bestond uit drie delen: een informele lunch, een lezing van Sloan en een discussie met het publiek. Het thema van de middag was het nieuwe strategisch concept van de NAVO. De gespreksleider was Sebastian Reyn, topambtenaar bij het ministerie van Defensie en auteur van onder andere *Atlantis Lost* en *Allies or Aliens?*.

Na openingstoespraken van dr. Bram Boxhoorn, de directeur van de Atlantische Commissie, en van Sebastian Reyn, begon Sloan met uit te leggen waarom volgens hem de trans-Atlantische band ondanks vele moeilijkheden altijd stand heeft gehouden en de NAVO nog niet aan relevantie heeft ingeboet. Op het eerste gezicht lijkt dit een onwaarschijnlijke loop van de geschiedenis, omdat de meningen in de VS en Europa op essentiële punten altijd lijnrecht tegenover elkaar hebben gestaan. Zo hebben de Europese landen zich altijd ingespannen om de VS een zo groot mogelijk deel van de Europese verdediging op zich te laten nemen.

Aan de andere kant van de Atlantische Oceaan wil men zich juist niet te diep in Europese zaken steken en overheerst de mening dat Europa waar het kan zelf verantwoordelijkheid moet nemen. De VS waren sterk voorstander van de *European Security Defence Initiative*, een Europese pijler binnen de NAVO. Sloan stelde zelf midden jaren '80 voor om een organisatiestructuur te creëren waarin Europa eigen *security assessments* zou kunnen maken om zo het draagvlak in Europa te vergroten in een poging om Europese partners meer verantwoordelijkheid te laten nemen. Dit is, zoals bekend, mislukt. De NAVO kende ook een groot aantal concrete crises, zoals de Suez-crisis en Irak. Het feit dat Europese landen altijd maximale veiligheid tegen minimale kosten willen, brengt onvermijdelijk moeilijkheden met zich mee.

Toch is het trans-Atlantische bondgenootschap niet uit elkaar gevallen. Sloan noemde drie redenen hiervoor. De eerste en meest belangrijke reden is dat het bondgenootschap gebaseerd is op een set gemeenschappelijke waarden en normen. Drie belangrijke waarden worden door elke lidstaat als fundamenteel beschouwd, namelijk

democratie, vrijheid van het individu en de rechtsstaat. Doordat deze waarden fundamenteel gemeengoed zijn, hebben de landen een natuurlijke neiging om samen te werken. Een tweede reden voor de hechte trans-Atlantische band is puur praktisch. Samenwerken met andere landen is makkelijker, omdat men elkaars capaciteiten en expertise kan gebruiken. Ook een land als de VS, met veel eigen middelen, hecht veel waarde aan samenwerking met andere landen, omdat het legitimiteit verschaft aan zijn handelen. Tenslotte bestaat de NAVO nog altijd om de reden dat er simpelweg geen beter alternatief bestaat.

Na dit betoog voor de relevantie van het trans-Atlantisch bondgenootschap liet Sloan zijn licht schijnen over het nieuwe strategisch concept van de NAVO. Er zijn volgens hem twee mogelijke uitkomsten van de NAVO-top in Lissabon, waar over het strategisch concept besloten wordt. Er kunnen een aantal nieuwe ideeën naar voren komen. Het strategisch concept wordt in dat geval een revolutionair stuk dat een duidelijke koerswijziging voorstaat. Een tweede mogelijkheid is dat er een aantal reeds algemeen aanvaarde normen gecodificeerd worden en dat het nieuwe strategisch concept dus eigenlijk een bevestiging van de status quo wordt. Het laatste is volgens Sloan het meest waarschijnlijke. In het adviesrapport van de groep van experts, dat in mei van dit jaar uitkwam, stonden ook geen significante koerswijzigingen.

Sloan vertelde vervolgens wat er volgens hem wel in het nieuwe document komt te staan. Wellicht het meest opmerkelijke was een 'hervorming' van artikel 5, de gezamenlijke verdediging van bondgenoten. Naar aanleiding van de toepassing van artikel 5 na de aanslagen van 11 september wordt de definitie in de toekomst wellicht ruimer geïnterpreteerd om ook hulp bij bijvoorbeeld een *cyberaanval* mogelijk te maken. De belangrijkste ontwikkeling in de wereldpolitiek is echter dat de NAVO steeds meer bedreigd wordt door economische, diplomatieke en andere niet-kinetische drukmiddelen, waar geen 'artikel 5 antwoord' op is. Sloan stelde daarom dat artikel 4, de plicht om overleg te plegen wanneer een land zich bedreigd voelt, de komende jaren in belang zal toenemen. Artikel 4 zal dus het model worden waarmee de nieuwe dreigingen zullen worden bestreden. Volgens Sloan wordt de *comprehensive approach* naast de Europees-Amerikaanse betrekkingen dan ook het belangrijkste onderwerp waar in het nieuwe strategisch concept over geschreven zal worden.

Sloan sloot zijn lezing af met het veranderende karakter van de NAVO. Om met deze nieuwe dreigingen om te gaan, gaan er stemmen op om de NAVO een civiele poot te geven. Zo hoeven er niet altijd militaire middelen ingezet te worden wanneer dit niet nodig is. In het vraaggesprek na afloop van de lezing kwam echter naar voren dat dit ook niet de ideale oplossing is. Sommigen zijn mordicus tegen een civiele poot in de NAVO en vinden dat dit een taak van de EU moet zijn. Sloan stelde hierop echter voor dat er een geïntegreerde structuur gecreëerd moet worden waarin de EU en de NAVO elkaar consulteren en kunnen beschikken over militaire en civiele middelen. Hierin moet ook ruimte zijn om zonder het lidmaatschap uit te breiden, met partners over de hele wereld samen te werken. Voorbeelden zijn Japan en Australië, waar reeds goede contacten mee zijn. Tenslotte uitte Sloan zijn bezorgdheid over het opkomende populisme en 'Tea Party-achtige' bewegingen, die volgens hem veel, vaak terechte, kritiek leveren, maar niet met constructieve oplossingen komen. Ook Nederland valt hieraan ten prooi. Nederland stond altijd bekend als

'het geweten van de NAVO,' een land dat iedereen ervan bewust maakte wat de essentie van het bondgenootschap inhoudt, maar dit is de laatste jaren niet meer het geval volgens Sloan.

Na afloop van de lezing waren er nog enkele vragen uit het publiek. Eén vraag was zeker met het oog op het strategisch concept erg interessant. Sebastian Reyn stelde dat de uitkomst van de oorlog in Afghanistan wel eens bepalend kon zijn voor het bestaansrecht van de NAVO. Als er in Afghanistan geen succes kon worden behaald, rijst namelijk de vraag of het bondgenootschap wel werkt. Sloan bestrijdt dit. De oorlog in Afghanistan was net zoals de kort daarop volgende oorlog in Irak een beleidskeuze van de Amerikaanse regering en niet van de NAVO. De NAVO was volgens Sloan slechts een instrument om militaire middelen vrij te maken. Het bestaan van de organisatie hangt dus niet af van het winnen van de oorlog in Afghanistan. Wel is het een belangrijke toetsing van de effectiviteit van de structuren en de strategie.

Raimond van Engelen